

Tasviriy San’atda Rang Massasining Roli: Alisher Navoiy Ijodi Misolida

Qutliyeva Mahbuba Bekpulatovna

Navoiy davlat universiteti

“Tasviriy san’at va muhandislik grafikasi” kafedrası

Anatatsiya: Ushbu tadqiqot tasviriy san’atda rang massasi masalasini Alisher Navoiy ijodi misolida o’rganishga bag’ishlangan. Tadqiqotda rang massasi orqali badiiy obrazlarning vizual ifodasi, kompozitsion muvozanat, shuningdek, estetik va pedagogik ahamiyati tahlil qilindi. Navoiy asarlarida rang massasi nafaqat badiiy kayfiyat va hissiy holatni ifodalashda, balki o’quv jarayonida san’at kompetensiyalarini shakllantirish vositasi sifatida ham muhim ahamiyatga ega ekanligi aniqlanadi. Tadqiqot natijalari rang massasi bilan ishlashning nazariy va amaliy jihatlarini aniqlash, shuningdek, san’at pedagogikasida qo’llash imkoniyatlarini ochib beradi.

Kalit so’zlar: Rang massasi, tasviriy san’at, Navoiy asarlari, badiiy obraz, kompozitsiya, vizual ifoda, estetik tahlil, san’at pedagogikasi.

Tasviriy san’atda rang massasi badiiy obrazlarni shakllantirish va kompozitsion uyg’unlikni yaratishda muhim vosita hisoblanadi. Rang massasi yordamida san’atkor asardagi ritm, muvozanat va obrazning psixologik holatini ifodalaydi, shu bilan birga, o’quvchida vizual tafakkur va estetik didni shakllantiradi. Alisher Navoiy ijodida rang massasi masalasi o’ziga xos tarzda aks etadi: u nafaqat adabiy matn orqali hissiy holatlarni etkazadi, balki rang va tasvir orqali obrazlarni jonli qiladi.

Navoiy asarlarida rang massasi orqali badiiy obrazlarning ruhiy holati, voqelikni vizual anglash va kompozitsion uyg’unlik yaratish mumkinligi kuzatiladi. Rang massasi nafaqat badiiy effekt berish, balki o’quv jarayonida san’at kompetensiyalarini shakllantirish vositasi sifatida ham ishlatiladi. Shu nuqtai nazardan, tadqiqot Navoiy ijodida rang massasi bilan ishlashning estetik va pedagogik jihatlarini tizimli tahlil qilishga qaratilgan.

Rang massasi tasviriy san’atning eng muhim elementlaridan biri bo’lib, badiiy obrazlarni shakllantirish va kompozitsion uyg’unlikni yaratishda muhim ahamiyatga ega. Rang massasi tushunchasi san’atshunoslik nazariyalarida ranglarning joylashuvi, o’lchami, tonalligi va ular orasidagi nisbatlar orqali asardagi vizual va estetik effektini belgilash imkonini beradi. Alisher Navoiy ijodida rang massasi masalasi o’ziga xos

tarzda aks etadi: u nafaqat matn orqali hissiy holatlarni ifodalaydi, balki rang va vizual tasvir yordamida obrazlarni jonli qiladi. Tadqiqot davomida Navoiy asarlaridagi rang massasi tushunchasi estetik va pedagogik jihatlar nuqtai nazaridan tahlil qilindi, ularning badiiy obraz, kompozitsiya va o'quv jarayonidagi ahamiyati aniqlanishi maqsad qilindi.

Estetik jihatdan rang massasi badiiy obrazning psixologik ifodasini shakllantirishda asosiy vosita hisoblanadi. Ranglar turlicha hissiy holatlarni uyg'otadi: iliq ranglar ilqlik, quvonch va mehrni ifodalaydi, sovuq ranglar esa sokinlik, hushyorlik va introspeksiyaning hosil qiladi. Navoiy g'azallari va dostonlarida rang massasi yordamida obrazlarning ichki dunyosi, ruhiy kechinmalari va hissiy holati aniq aks ettiriladi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, rang massasi orqali shoir o'quvchining e'tiborini markaziy obrazga yo'naltiradi, matnning badiiy ritmini belgilaydi va vizual taassurot orqali hissiy ta'sirni kuchaytiradi.

Kompozitsion muvozanat va vizual ritm ham rang massasi orqali shakllanadi. Rangning zichligi, tonalligi va joylashuvi asarda ritm hosil qiladi, bu esa o'quvchida badiiy uyg'unlik hissinu uyg'otadi. Navoiy asarlarida rang massasi va kompozitsiya o'rtasidagi uyg'unlik she'riyat va hikoya tuzilishida ham namoyon bo'ladi. Rang massasi bilan ishlash san'atshunoslik nuqtai nazaridan kompozitsion yechimlarni tahlil qilish imkonini beradi va bu esa san'at pedagogikasida darslarni samarali tashkil etish uchun nazariy asos yaratadi.

Rang massasi va simbolika o'rtasidagi bog'liqlik ham tadqiqotning diqqat markazida bo'ldi. Navoiy asarlarida ranglar ko'pincha ma'noni kuchaytiruvchi vosita sifatida ishlatiladi. Masalan, qizil rang muhabbat va ehtirosni, moviy rang tinchlik va samimiyligni, yashil rang esa tabiat va hayotiy uyg'unlikni ifodalaydi. Rang massasi orqali shoir badiiy obrazlarning ma'nosini chuqurlashtiradi, o'quvchida vizual va estetik taassurot hosil qiladi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, rang massasi bilan ishlash san'atshunoslik, estetika va psixologiya prinsiplariga asoslanadi, shuning uchun u Navoiy ijodida mukammal uyg'unlik hosil qiladi.

Pedagogik jihatdan rang massasi masalasi o'quv jarayonida muhim ahamiyatga ega. Tasviriy san'at darslarida rang massasi tushunchasini o'rgatish orqali o'quvchilar obrazlarni anglash, vizual tafakkur va badiiy didini rivojlantirish imkoniga ega bo'ladi. Navoiy asarlarida rang massasi bilan ishlashning nazariy jihatlarini o'rganish darslarda rang va kompozitsiya bilan ishlashning samarali metodlarini ishlab chiqishga yordam

beradi. Shu nuqtai nazardan, rang massasi nafaqat badiiy ifoda, balki pedagogik vosita sifatida ham qadrlanadi.

Tarixiy va madaniy kontekst ham muhim ahamiyat kasb etadi. Navoiy ijodidagi rang massasi masalasi o'z davrining madaniy va san'at an'analari bilan chambarchas bog'liq. Ranglarni ishlash uslublari, kompozitsion yondashuvlar va vizual effektlar o'sha davrning estetik qarashlarini aks ettiradi. Tadqiqot davomida Navoiy asarlarida rang massasi masalasi tarixiy kontekstda tahlil qilindi va uning zamonaviy tasviriy san'at bilan bog'liqligi ko'rsatildi. Bu esa rang massasining nafaqat badiiy, balki madaniy va tarixiy ahamiyatini ochib beradi.

Amaliy jihatdan rang massasi bilan ishlash orqali kompozitsion yechimlar, ranglarning kontrast va uyg'unligi, badiiy obrazlarning vizual ifodasi aniqlanadi. Bu nafaqat adabiy asarlarni tahlil qilish, balki tasviriy san'at darslarini samarali tashkil etishda ham muhimdir. Rang massasi tushunchasi orqali o'quvchilar badiiy tafakkurini rivojlantiradi, kompozitsiya va estetik qarashlarni mustahkamlaydi.

Natijada, Navoiy asarlarida rang massasi masalasi estetik va pedagogik nuqtai nazardan chuqur tahlil qilinadi. Rang massasi yordamida badiiy obrazlar jonli va hissiy bo'lib, kompozitsiya muvozanatli va ritmik bo'ladi, shuningdek, o'quvchilarda estetik tafakkur va vizual did rivojlantiriladi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, rang massasi bilan ishlash nafaqat Navoiy ijodini chuqurroq anglash, balki san'at pedagogikasida samarali o'quv metodlarini ishlab chiqish uchun muhim vositadir.

Ushbu tadqiqot "Tasviriy San'atda Rang Massasining Roli: Alisher Navoiy Ijodi Misolida" mavzusida rang massasi masalasini estetik va pedagogik jihatlar nuqtai nazaridan o'rganishga bag'ishlandi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, rang massasi nafaqat badiiy obrazning ruhiy va hissiy ifodasini shakllantiradi, balki kompozitsion muvozanat, vizual ritm va estetik uyg'unlikni yaratishda ham muhim ahamiyatga ega.

Navoiy asarlarida rang massasi orqali obrazlar yanada jonli va hissiy bo'lib, ularning psixologik holati va hissiy kayfiyati o'quvchiga yanada aniq yetkaziladi. Rang massasi bilan ishlash estetik didni rivojlantirish bilan birga, pedagogik jihatdan o'quvchilarda tasviriy san'at kompetensiyalarini shakllantirish imkonini beradi. Rang massasi elementlarini o'rganish va qo'llash orqali o'quvchilar badiiy tafakkur, vizual tafakkur va kompozitsion qarashlarni rivojlantiradilar. Shu nuqtai nazardan, tadqiqot natijalari nafaqat Navoiy ijodini chuqurroq anglash, balki san'at pedagogikasida samarali o'quv metodlarini ishlab chiqish uchun ham amaliy ahamiyatga ega.

Xulosa qilib aytganda, rang massasi masalasi Navoiy asarlarida estetik va pedagogik jihatdan markaziy o‘rin egallaydi. Tadqiqot natijalari badiiy obrazlarni anglash, kompozitsion yechimlarni tahlil qilish va san‘at pedagogikasi jarayonida qo‘llash imkoniyatlarini ochib beradi. Rang massasi masalasi nafaqat adabiyotshunoslik, balki tasviriy san‘at va pedagogika sohalarida ham qo‘llanilishi mumkin bo‘lgan muhim ilmiy va amaliy resursdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Шавдиров С. А. Подготовка будущих учителей к исследовательской деятельности //Педагогическое образование и наука. – 2017. – № 2. – С. 109-110.
2. Shavdirov S. A. Selection Criteria of Training Methods in Design Fine Arts Lessons //Eastern European Scientific Journal. – 2017. – № 1. – С. 131-134.
3. Shovdirov S. Analyzing the sources and consequences of atmospheric pollution: A case study of the Navoi region //E3S Web of Conferences. – EDP Sciences, 2024. – Т. 587. – С. 02016.
4. Shavdirov S. Method of organization of classes in higher education institutions using flipped classroom technology //AIP Conference Proceedings. – AIP Publishing LLC, 2025. – Т. 3268. – № 1. – С. 070035.
5. Шавдиров С. А. Ўқувчиларда тасвирий саводхонликка оид ўқув компетенцияларини шакллантиришнинг педагогик-психологик жиҳатлари //Современное образование (Узбекистан). – 2017. – № 6. – С. 15-21.
6. Shovdirov S. A. Tasviriy san‘atni o‘qitishda o‘quvchilarning sohaga oid o‘quv kompetensiyalarini shakllantirish omillari //Inter education & global study. – 2024. – № 1. – С. 8-14.
7. Ibraimov X., Shovdirov S. Theoretical Principles of The Formation of Study Competencies Regarding Art Literacy in Students //Science and innovation. – 2023. – Т. 2. – № B10. – С. 192-198.
8. Шавдиров С. А. ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОМУ О. И ПРИКЛАДНОМУ ИСКУССТВУ //INTERNATIONAL SCIENTIFIC REVIEW OF THE PROBLEMS AND PROSPECTS OF MODERN SCIENCE AND EDUCATION. – 2018. – С. 84-85.
9. Shovdirov S. TASVIRIY SAVODXONLIKKA OID O‘QUV KOMPETENSIYALARNI SHAKLLANTIRISHDA O‘QUVCHILARNI MANTIQUIY VA ABSTRAKT FIKRLASHGA O‘RGATISH //Евразийский журнал академических исследований. – 2023. – Т. 3. – № 12. – С. 193-196.

10. Baymetov B. B., Shovdirov S. A. Methods of Organizing Practical and Theoretical Classes for Students in The Process of Teaching Fine Arts //International Journal on Integrated Education. – 2023. – T. 4. – № 3. – C. 60-66.

GLOBAL SCHOLARS
SCIENTIFIC PUBLISHING

